

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ УМІНЬ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗАСОБАМИ СПЕЦКУРСУ
"ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ УМІННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ"**

У статті розглядаються можливі шляхи поетапного формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки. Автор обґрунтовує доцільність використання спеціально розробленого спецкурсу для оптимізації формування даних умінь у системі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов та пропонує алгоритмічну організацію такого спецкурсу.

Відкритий інформаційний простір, що є характерною рисою сучасної епохи, ставить перед системою освіти ряд складних проблем. Майбутній фахівець повинен не лише володіти спеціальною інформацією, але й уміти орієнтуватись в інформаційних потоках, освоювати нові технології, самостійно приймати виважені рішення. Сучасне суспільство висуває нові вимоги до якості та результатів освіти, і це потребує оновлення її змісту, залучення форм та методів роботи, що сприяють формуванню умінь ефективної роботи з інформацією, зібраною з різних джерел, у тому числі й іншомовних, аналізувати її, співставляти з іншою, узагальнювати та робити аргументовані висновки.

Рекомендації Ради Європи, Болонська Декларація, "Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті" висувають у зв'язку з цим нові вимоги до підготовки вчителів у вищих навчальних закладах. Навчальний процес на педагогічних спеціальностях вимагає більшого професіоналізму та спеціалізації навчання. Цілі та завдання навчання іноземній мові у ВНЗ визначаються знаннями та вміннями, необхідними для вирішення професійних завдань, тобто професіограмою. Основу професіограми майбутнього вчителя іноземних мов складає інформаційна компетенція, яку Рада Європи виділила як основну характеристику фахівця XXI століття. Дана компетенція включає уміння збору, обробки та використання інформації у власній професійній діяльності. Серед особистісних якостей, необхідних для формування даних умінь, найбільш професійно зорієнтованими для майбутніх учителів іноземних мов можна виділити такі: готовність до планування власної професійної діяльності, гнучкість розуму та позиції, що означає готовність розглядати різні варіанти рішень, збирати та аналізувати інформацію для прийняття рішень, наполегливість у роз'язанні завдань та ін. [1; 2].

Таким чином, формування інформаційно-аналітичних умінь (ІАУ) майбутніх учителів іноземних мов варто розглядати як одне з пріоритетних завдань їх професійної підготовки, що зумовлює актуальність цієї статті. Об'єктом дослідження у статті є процес формування ІАУ майбутніх учителів у системі фахової підготовки. Предметом дослідження у статті є роль спецкурсу "Формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів іноземних мов" у системі їх професійної підготовки. Мета даної публікації – науково обґрунтувати доцільність запропонованого спецкурсу як засобу формування ІАУ майбутніх учителів іноземних мов у процесі їх професійної підготовки.

Проблемі формування ІАУ приділяється все більше уваги у науковій літературі. Різні аспекти досліджуваної проблеми, зокрема загальні положення, технології формування та деякі педагогічні засади відображені у працях вітчизняних та зарубіжних учених (В. Болотов, М. Вернстайн, Т. Воропай, М. Кларін, А. Коржуєв, Н. Кравченко, М. Ліпман, К. Мередіт, Т. Олійник, Р. Пауль, Є. Полат, Дж. Стіл, Ч. Темпл, О. Тягло, М. Чошанов, Д. Халперн, Е. де Боно, Дж. Мак-Пек та ін.). Серед найважливіших умінь ефективної роботи з інформацією, на думку багатьох науковців, є вміння досліджувати реальні виробничі та життєві ситуації; висувати різні варіанти розв'язання поставлених завдань, порівнювати, оцінювати, виявляти недоліки та переваги кожного з них, обираючи оптимальний; приймати самостійні рішення та прогнозувати їх наслідки. Важливими є також уміння аналізувати інформацію, зібрану з різних джерел, з точки зору її достовірності, точності, корисності для розв'язання поставленої проблеми; обговорювати проблему, що вирішується, чітко і продумано викладати власні думки, аргументовано доводити свою точку зору, уважно ставлячись до чужої та враховуючи її; розпізнавати суперечливі дані, судження, аргументи, виявляти та виправляти помилки у чужих розмірковуваннях та визнавати їх у своїх [3; 4; 5].

Проте, практично нерозробленим залишилось питання формування ІАУ у майбутніх учителів іноземних мов. Разом з тим, вивчення наявної педагогічної практики свідчить, що в реальному навчальному процесі формуванню ІАУ в майбутніх учителів іноземних мов приділяється недостатня увага. У багатьох студентів виникають проблеми, пов'язані з пошуком, обробкою, аналізом та подальшим використанням інформації у власній професійно спрямованій діяльності. Результати анкетування студентів III – VI курсів інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка показують, що у студентів виникають труднощі з пошуком достатніх аргументів для обґрунтування власних тверджень, багато студентів не володіють технологіями

ефективної роботи з інформацією, відчують труднощі в застосуванні отриманої інформації у власній професійно спрямованій діяльності. Аналіз продуктів діяльності студентів дозволяє зробити висновок, що при підготовці рефератів, доповідей зміст інформаційних джерел не аналізується достатньо (не виділяються основні думки, часто відсутні логічні зв'язки між частинами роботи тощо.) Робота з літературою часто зводиться до пошуку статті, розділу чи глави, що співпадає з назвою реферату, текст часто виписується повністю. Це говорить про те, що у студентів недостатньо сформовані вміння аналізувати, синтезувати, узагальнювати, робити висновки. Отже, за умови відсутності результатів комплексного психолого-педагогічного вивчення проблеми формування ІАУ майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки, а також визначення, що відповідає принципам формування даних умінь як необхідної складової фахової підготовки, а також у зв'язку зі специфікою порушеної проблеми, ми беремо за основу робоче визначення інформаційно-аналітичних умінь як необхідної складової професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Воно впливає з наукових спостережень за навчальним процесом на педагогічних спеціальностях у ВНЗ та з теоретичних положень про зміст та цілі підготовки майбутніх фахівців іноземних мов і може бути сформульоване так: ІАУ – це інтелектуальне новоутворення, що полягає у здатності знаходити, досліджувати, аналізувати потрібну інформацію та ефективно застосовувати її у власній професійно спрямованій діяльності.

Одним з етапів на шляху розв'язання проблеми формування інформаційно-аналітичних умінь у майбутніх учителів іноземних мов, на нашу думку, може стати спеціально розроблений спецкурс "Формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів іноземних мов". Викладання спецкурсу ми вважаємо за доцільне на завершальному етапі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Оскільки курс занять передбачає можливість систематизації знань та вмінь оперувати знаннями з основ педагогіки, психології, іноземних мов, отриманих у процесі бакалаврської підготовки з метою орієнтації майбутнього фахівця іноземної мови в умовах сучасного відкритого інформаційного простору. Курс спрямовано на набуття студентами знань щодо типів, видів та джерел інформації, технологій ефективної роботи з ними, формування умінь пошуку, всебічного аналізу та використання інформації у власній професійно спрямованій діяльності. Дані знання та вміння є важливими не лише під час навчання у ВНЗ, але й в умовах самостійної професійної діяльності.

У змісті курсу розкриваються найбільш ефективні технології обробки інформації, особливості основних інформаційних джерел, виявляються фактори, які впливають на процес формування ІАУ, розв'язуються можливі проблеми організації роботи з інформацією. Для ефективного формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів іноземних мов під час викладання спецкурсу ми поставили такі завдання:

1. Визначити роль інформаційно-аналітичних умінь у процесі професійної діяльності педагогічного працівника.

2. Сприяти формуванню в студентів установки на постійний пошук, аналіз та застосування інформації з психолого-педагогічних та інших дисциплін для розв'язання професійних ситуацій. З цією метою:

- розкривати особливості технологій ефективної роботи з інформацією;
- розвивати творчий потенціал студентів за допомогою спеціально розроблених занять;
- допомагати становленню особистісної професійно-моральної позиції.

Тематичний план, представлений у Таблиці 1, став основою для розробки алгоритму формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів іноземних мов. Під алгоритмом ми, слідом за С. Гончаренко розуміємо систему правил для вирішення певного класу завдань. Алгоритмізація навчання полягає у тому, що потрібне не лише у розуміння суттєвих ознак і властивостей певних об'єктів, а й алгоритмів, за якими ці ознаки і властивості поєднуються з діями, які є необхідними для розв'язування поставлених завдань [6]. Запропонований спецкурс складається з трьох етапів.

На першому – **підготовчому** – етапі студенти вчаться:

- розмежовувати типи та види інформації та інформаційних джерел;
- обирати метод і засіб пошуку;
- виконувати вибірку потрібної інформації за допомогою правильно визначених та сформульованих критеріїв пошуку;
- визначати джерела інформації та стратегії їх пошуку.

На **основному** етапі відбувається набуття знань та формування умінь всебічної обробки відібраної інформації, перевірки її на достовірність. Майбутні фахівці навчаються:

- оцінювати інформацію з точки зору її достовірності, точності, користності для вирішення проблеми;
- встановлювати зв'язки між різними формами та видами інформації та обирати з них необхідні для вирішення певної проблеми;
- узагальнювати інформацію, отриману з різних джерел, використовуючи різноманітні таблиці, схеми для фіксації результатів;

- порівнювати та зіставляти різні погляди на явища, події, факти, судження та виробляти власну точку зору;
- усвідомлювати інформацію, оцінювати її смисл та значущість, співвідносити зі своїми цілями та завданнями.

На **завершальному** етапі студенти вчать:

- узгоджувати нову інформацію з уже наявною, відомою;
- використовувати результати процесів пошуку, отримання, аналізу та оцінки інформації для прийняття рішень;
- використовувати результати обробки інформації для створення власної інформації.

На **заліку** студенти демонструють сформованість умінь ефективно оперувати технологіями пошуку, відбору, всебічної обробки інформації, з метою створення власної інформації, вирішення поставленої проблеми.

Виконання поставлених завдань можливе за умов реалізації плану спецкурсу, представленого у таблиці.

Таблиця 1.

Структура спецкурсу "Формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів іноземних мов"

Етапи алгоритму формування інформаційно-аналітичних умінь	Зміст навчального матеріалу	Режим роботи	Кількість годин
Підготовчий	Тема 1. Інформаційно-аналітичні уміння в системі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови 1. Інформаційно-аналітичні уміння у науковій літературі. 2. Форми, типи та види інформації. 3. Шляхи розвитку інформаційно-аналітичних умінь.	лекційний	2
Основний	Тема 2. Уміння аналізу та синтезу інформації 1. Особистісні характеристики, необхідні для розвитку умінь аналізу та синтезу. 2. Уміння аналізу та синтезу. 3. Технології, що сприяють розвитку умінь аналізу та синтезу.	лекційний	2
		практично-семінарський	2
	Тема 3. Уміння порівняння та зіставлення 1. Знання, необхідні для формування умінь порівняння та зіставлення. 2. Уміння порівняння та зіставлення. 3. Технології, що сприяють розвитку умінь порівняння та зіставлення.	лекційний	2
		практично-семінарський	2
Завершальний	Тема 4. Уміння продуктивного та креативного використання інформації 1. Умови, необхідні для розвитку умінь продуктивного та креативного використання інформації. 2. Уміння продуктивного та креативного мислення. 3. Технології, що сприяють	лекційний	2
		практично-семінарський	2

	розвиткові вмінь продуктивного та креативного мислення. Завдання для лабораторної роботи	2
Залік		2
Загальна кількість годин, з них:		18
- аудиторних занять, з них:		8/6
- лекцій/практичних занять		2
- лабораторна робота		2
- залік		

Ми вважаємо, що така алгоритмічна організація формування ІАУ майбутніх учителів іноземних мов здатна створити достатню базу для подальшого всебічного вдосконалення їх професійної майстерності. Спецкурс розвине цілісне уявлення про основні види та типи інформації, технології ефективної роботи з ними, сфери застосування результатів обробки інформації, сформує уміння всебічного аналізу інформації, зміцнить основи професійної компетентності майбутнього спеціаліста в галузі освіти та науки.

На даний час апробація запропонованого спецкурсу здійснюється шляхом включення його до навчального плану студентів інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка, Україна. Аналіз та інтерпретація результатів навчального процесу за цим спецкурсом стануть предметом наших подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Common European Framework of Reference: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge: CUP, 2001. – 253 p.
2. Національна доктрина розвитку України у XXI столітті // Освіта – 2002. – 24 квітня – 1 травня.
3. Попков В.А. Критический стиль мышления в профессиональном самостановлении преподавателя высшей школы: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Моск. мед. акад. им. И.М. Сеченова. – М., 2002. – 42 с.
4. Горська Г.О. Впровадження методики критичного мислення в навчальний процес вищої школи // Інтеграція вищої освіти України в європейську систему: Зб. наук. праць / За ред. Н.Є. Бойцун. – Д.: Арт-Прес, 2001. – С. 86-88.
5. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: [Учебное пособие для студентов педагогических вузов и системы повышения квалификации педагогических кадров / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров]. – М.: Академия, 2000. – 271 с.
6. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 289 с.

Матеріал надійшов до редакції 12.09. 2008 р.

Карпенко Е.М. Формирование информационно-аналитических умений будущих учителей иностранных языков с помощью спецкурса "Информационно-аналитические умения будущих учителей иностранных языков".

В статье рассматриваются возможные пути поэтапного формирования информационно-аналитических умений будущих учителей иностранных языков в процессе профессиональной подготовки. Автор обосновывает целесообразность использования специально разработанного спецкурса для оптимизации формирования данных умений в системе профессиональной подготовки будущих учителей иностранных языков и предлагает алгоритмическую организацию такого спецкурса.

Karpenko Ye.M. Formation of Information-Analytical Skills of Prospective Foreign Language Teachers with the Help of a Special Course "Information-Analytical Skills of Prospective Foreign Language Teachers".

Possible ways of phased of formation of information-analytical skills of prospective foreign language teachers in the process of their professional training are observed. The author grounds the expediency of using a special course for optimization of the formation of the skills given in the system of the professional training of prospective foreign language teachers and proposes an algorithmic organization of the special course suggested.